

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้งในภาครัฐและเอกชนได้นำความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ ทำให้สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และที่สำคัญคือ เทคโนโลยี ปัญหาอุบัติเหตุ และความปลอดภัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว โดยมีได้คำนึงถึงความปลอดภัยตามไปด้วย ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงอันตรายอยู่ตลอดเวลา และจำเป็นต้องเผชิญหน้าอยู่กับการคุกคามของอุบัติเหตุอันนานาชนิดทั้งที่มองเห็นได้และมองไม่เห็นแต่แฝงเร้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม พุทธิกรรมหรือการกระทำที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2544) จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขมีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นระบบ มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนที่น่าอยู่มีระบบดี มีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ความปลอดภัยเป็นความรู้สึกและความต้องการอย่างแท้จริงของมนุษย์ทุกคนในสมัยโบราณมนุษย์รู้จักหาที่กำบัง เพื่อป้องกันอันตรายและเพื่อความอยู่รอดของชีวิตแต่ในปัจจุบันอันตรายต่าง ๆ ได้เพิ่มมากขึ้นตามการพัฒนาของเทคโนโลยี ซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ และหาทางขจัดอันตรายเหล่านั้น รวมถึงวิธีหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุต่าง ๆ การรู้จักระมัดระวังไม่มีพฤติกรรมที่เสี่ยงอันตรายมีจิตสำนึกของความปลอดภัย มีความรับผิดชอบในเรื่องของความปลอดภัยทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งการปลูกฝังสวัสดิตินิสัยนี้ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยมีสถาบันที่รับผิดชอบ คือ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา รัฐบาลเองได้ตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพเด็กวัยเรียน ดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ, 2542 : 6) เด็กในวัยเรียนเป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเด็กในวัยนี้ จะต้องเติบโตพัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่และเป็นผู้ที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไป ดังนั้นเด็กในวัยนี้จึงควรได้รับการพัฒนาด้านสุขภาพให้เป็นผู้ที่มีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติทางด้านสุขภาพที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยเรียนในระดับประถมศึกษา เพราะการศึกษาระดับนี้เป็นการฝึกฝนเบื้องต้นที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนให้เหมาะสม หรือสอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการฝึกอบรมขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้ประโยชน์แก่ชีวิตประจำวันต่อไป (บันลือ พุกษะวัฒน์ , 2525 : 2)

การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของคนไทยที่มีจิตสำนึกในด้านความปลอดภัยน้อยมาก ปัญหาดังกล่าวสืบเนื่องมาจากเด็กขาดการอบรมสั่งสอน และชี้แนะแนวทางในการป้องกันอุบัติเหตุให้เกิดเป็นนิสัย ตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งเด็กควรจะได้รับ การปลูกฝังจิตสำนึกในด้านความปลอดภัยจากบิดาและมารดา มาตั้งแต่ต้นเป็นอันดับแรก แต่ในภาวะเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้บิดามารดา ผู้ปกครองต้องดิ้นรนประกอบอาชีพไม่มีเวลาจะให้การอบรมสั่งสอนลูกหลานอย่างใกล้ชิด ดังนั้นภาวะการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีจิตสำนึกในเรื่องความปลอดภัย จึงตกเป็นหน้าที่รับผิดชอบของโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนจึงเป็นเสมือนบ้านหลังที่สองของเด็กนักเรียน รองมาจากครอบครัว นักเรียนต้องใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนไม่น้อยกว่าวันละ 6 – 7 ชั่วโมง จะต้องประสบกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งขณะที่เรียน เล่น และประกอบกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งอาจเกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ เนื่องจากการมีพฤติกรรมสุขภาพไม่ถูกต้อง ประกอบกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่ปลอดภัยเพียงพอ สิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถปรับปรุง แก้ไขและป้องกันได้ โดยการปลูกฝังสวัสดิคินิสัยแก่นักเรียนตั้งแต่เด็กให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัย อันจะเป็นการช่วยลดอุบัติเหตุในโรงเรียนและช่วยลดจำนวนอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย

เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนมักประสบอุบัติเหตุได้ง่าย เพราะอายุน้อย และซุกซน ขอบผจญภัย ขาดความละเอียดรอบคอบ (พิชรา กาญจนารัตน์ , 2522 : 73) สำหรับชนิดของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับเด็กในวัยนี้ นั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาหลายราย และผลการศึกษาสอดคล้องกันคือ สาเหตุของอุบัติเหตุส่วนมากเกิดจากพฤติกรรมนิสัยที่ไม่ปลอดภัย รองลงมาคือสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมสภาพ หรือไม่ได้มาตรฐานของอุปกรณ์เครื่องใช้ และมักเป็นสาเหตุร่วมกันระหว่าง สิ่งแวดล้อมกับพฤติกรรมนักเรียนหรือพฤติกรรมนักเรียนกับความเสื่อมสภาพหรือไม่ได้มาตรฐานของอุปกรณ์เครื่องใช้ (อำไพ หวังไพโรจน์ , 2528 , นิภา มนูญปัจ และคณะ, 2522) การสร้างพฤติกรรมและการปฏิบัติที่ปลอดภัย จึงเป็นหน้าที่

ของโรงเรียนที่จะต้องตระหนักและพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ที่เด็กจะต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 9 ปี สิ่งที่พบที่โรงเรียนในระยะยาววิัยจะส่งผลเป็นประสบการณ์ เพื่อให้เด็กเกิดชีวิตทัศน์ และโลกทัศน์ ตลอดชีวิตของเด็กต่อไป กล่าวคือ โรงเรียนต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน

นักการศึกษาเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ถ้าเราสามารถจัดสิ่งแวดล้อมให้ดี เราก็สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในทางที่ดีโดยง่าย อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน มักมีอิทธิพลเหนือจิตใจเด็ก โรงเรียนที่มีบริเวณร่มรื่น น่าพักอาศัย อาคารเรียนสะอาดจัดให้เป็นระเบียบสวยงาม ย่อมหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้ฝึกฝนไปในทางที่ดีได้ง่าย (วิจิตร และสุพิชญา ธีระกุล, 2523 : 4) โรงเรียนสามารถช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพดีได้มาก เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจะมีบทบาทเช่นนี้ได้ ทั้งนี้โดยการจัดโครงการต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะให้นักเรียน สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียนคือ การจัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ การจัดระบบงานเพื่อควมมีสุขภาพดีภายในโรงเรียนตลอดวัน การสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรต่างๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสุขภาพดีทั้งทางกาย อารมณ์ และสังคม (ปัญญา สมบูรณ์ศิลป์, 2523 : 21) การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ นอกจากจะสามารถป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนได้แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคติดต่อ และเป็นการปลูกฝังสุขนิสัยที่ดีแก่นักเรียน เมื่อนักเรียนได้เห็นตัวอย่างที่ดีก็จะปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง จนเคยชินเป็นนิสัยนอกจากจะเกิดประโยชน์กับนักเรียนแล้ว ยังเป็นสื่อนำหลักการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยในโรงเรียนไปเผยแพร่ให้แก่บุคคลในครอบครัวและชุมชนต่อไปด้วย

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคน และสังคม อันเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2545 — 2549 (สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, 2544) กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการพัฒนาการศึกษาตามภารกิจที่มีอยู่ได้ผลในระดับหนึ่ง เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการบริหารประเทศที่มีกลุ่มประชากรที่หลากหลาย มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ และดำเนินการด้านการศึกษาอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร แต่ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ไม่มีนโยบายด้านการศึกษาในภาพรวมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การบริหารจัดการ

ไม่เป็นเอกภาพและเอื้อประโยชน์ต่อกัน นอกจากนี้ผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจยังทำให้มีงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหารจัดการ ทำให้การพัฒนาที่ผ่านมาประสบปัญหาอยู่บ้าง ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร จึงได้กำหนดพันธกิจในการพัฒนาข้อหนึ่งว่า “จะพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน”(แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2545- 2549)

ในบรรดาหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบโรงเรียนประถมศึกษา จะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีภาระหน้าที่รับผิดชอบโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งในปี 2543 มีจำนวนถึง 30,869 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543) และหน่วยงานที่รับผิดชอบรองลงมาคือ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร มีจำนวน 431 โรงเรียน (กองวิชาการสำนักศึกษากรุงเทพมหานคร , 2545)

นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุสูงเนื่องจากโรงเรียนต่าง ๆ ตั้งอยู่ในเมืองหลวงของประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของความเจริญด้านต่าง ๆ เช่น ด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา สิ่งสาธารณูปโภค อาคารสถานที่ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัย จากสภาพแวดล้อมเหล่านี้จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุต่างๆ ได้ง่าย โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นเด็กเล็กชอบซุกซน ผจญภัย อุบัติเหตุในโรงเรียนประถมศึกษาจึงเกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจึงควรทำการศึกษาถึง สภาพและปัญหาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อที่จะสำรวจว่าแต่ละโรงเรียนมีการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและปลอดภัย อันจะส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและ จิตใจ

จากความสำคัญดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อทราบสภาพและปัญหาการดำเนินงานและใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ปลอดภัย ส่งผลให้เกิดความปลอดภัยและเกิดสวัสดิคติที่ดี และยังยืนแก่เยาวชนของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของสิ่งแวดล้อมและปัญหาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษา ตามตัวแปร ขนาดของโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอนามัยโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เท่านั้น
2. โรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
3. การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษา สภาพของสิ่งแวดล้อมและปัญหาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษาเท่านั้น

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ ขนาดของโรงเรียน
2. ตัวแปรตาม คือ การบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง สภาพที่เป็นจริงของสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนประถมศึกษา

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษา

การบริหารสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการใดๆที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ปลอดภัยมากที่สุด โดยพิจารณาจากองค์ประกอบสี่ประการ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารการศึกษาที่เรียกว่าทรัพยากรของการบริหารการศึกษา 4'M ประกอบด้วย

1. Management
2. Man
3. Money
4. Materials

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ครูอนามัยโรงเรียน หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัย สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ความปลอดภัย หมายถึง การปราศจากอันตราย หรือ อุบัติเหตุใดๆทำให้คนเราสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสุขภาพ สุขใจ มีความมั่นใจในการประกอบกิจกรรมต่างๆ และมีการเตรียมป้องกันภัยไว้ล่วงหน้าอย่างถูกต้อง เหมาะสม สม่าเสมอ

สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียน เช่น อาคาร สถานที่ สนาม อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย ปราศจากอันตราย หรือ อุบัติเหตุต่างๆ

สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

1. สถานที่ตั้งของโรงเรียน
2. อาคารเรียน
3. ห้องเรียน
4. ห้องสมุด
5. ห้องประชุม
6. ห้องพยาบาล
7. ห้องน้ำห้องล้าง
8. โรงฝึกพลศึกษา
9. โรงอาหาร

10. บริเวณโรงเรียนและสนาม

ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียนที่วัดจากจำนวนนักเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 801 คนขึ้นไป
2. โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 401 - 800 คน
3. โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 400 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพของสิ่งแวดล้อมและปัญหาการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษาให้เหมาะสม
3. ทราบทิศทางการดำเนินงานการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อลดอุบัติเหตุในโรงเรียน